

Марценко Наталія Степанівна,
кандидат юридичних наук (PhD)
доцент кафедри міжнародного права
та міграційної політики
юридичного факультету

Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0947-5179>

Котис Віта,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Окремі етико-правові проблеми створення та використання Штучного Інтелекту у приватному праві Європейського Союзу

Сьогодні людство все завзятіше намагається створити для себе умови, за яких будь-які побутові справи та повсякденні завдання можуть здійснюватися без фактичної участі людини, а за допомогою використання штучного інтелекту (далі – ШІ). В той час, коли завдання, що постають перед людиною, вже перевищують її інтелектуальні можливості, людство продовжує створювати «розумних помічників», наділяючи їх здатністю охоплювати та аналізувати одночасно велику кількість інформації, а отже, створює систему, інтелект якої значно перевершуватиме інтелект людини.

Навіть на даному етапі свого розвитку технології з використанням ШІ змінюють цивільні правовідносини, впливають на базові права та свободи людини, і процес подальшого посилення такого впливу дедалі помітніший. Прикладом цього можуть слугувати договірні відносини, які людство також намагається автоматизувати – вже зараз існують «розумні помічники», що можуть відповідати на голосові команди, надсилати текстові повідомлення, телефонувати та дають можливість за допомогою натискання однієї кнопки придбати певну річ на основі «розумного контракту», який підпадає під загальноприйняте визначення договору і має реальні матеріальні наслідки для сторін.

Найбільш яскравим прикладом може слугувати кнопка Amazon Dash, яка є найбільш відомою та дискусійною з точки зору порушення прав людини програмою Amazon. Існують судові прецеденти, що вказують на те, що кнопка Dash порушує права споживача. Так, у 2016 р. Асоціація споживачів Німеччини подала позов до суду на компанію Amazon, стверджуючи, що використання Amazon Dash суперечить деяким положенням директиви ЄС у сфері захисту прав споживачів. Зокрема, позивач стверджував, що Amazon порушує ст. 8 (2) Директиви про права споживачів 2011/83/ЄС, яка вимагає від продавця інформувати споживача про деякі ключові аспекти контракту (наприклад, основні характеристики товару та його загальну ціну) [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про права людини та основоположних свобод від 17.07.97 № 475/97-ВР. Редакція від: 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Марценко Н., Кучарська Х., (2020) Перспективи визнання нових суб'єктів цивільних прав (правовідносин). Актуальні проблеми правознавства. Вип. 3. С. 146-152. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41527/1/%d0%9c%d0%b0%d1%80%d1%86%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be.pdf>.
3. Резолюція Європарламенту от 16 февраля 2017 года 2015/2013(INL) P8_TA-PROV(2017)0051. URL: https://robopravo.ru/riezoliutsiia_ies.
4. Що таке віртуальний помічник і як він працює. URL: <https://tebapit.com/>.
5. Busch Ch. Does the Amazon Dash Button Violate EU Consumer Law? Balancing Consumer Protection and Technological Innovation in the Internet of Things. Journal of European Consumer and Market Law. 2018. Heft 2. P.79-80.
6. Willick, S., 1983. "Artificial Intelligence: Some Legal Approaches and Implications,". AI Magazine, 4(2): 5-16.
7. Martsenko, N. (2021). Influence of artificial intelligence on the legal system. Studia Prawnoustrojowe, (54). <https://doi.org/10.31648/sp.7101>.

Сьогодні дедалі гостріше постає питання співіснування двох розумів – людського і штучно створеного у майбутньому, що нерозривно залежить від визначення ролі та місця ШІ в системі правовідносин, що регулюються цивільним правом, можливості і доцільності визнання його об'єктом чи суб'єктом правовідносин сьогодні.

Доцільність надання робототехніці та іншим технологіям з використанням ШІ певного правового статусу нерозривно пов'язана із дослідженням можливості мислення машин та наявності у них інтелекту. Людський інтелект здатний вирішувати розумові завдання, у яких не існує відомого алгоритму розв'язання, наприклад, здійснення наукового відкриття, творчої діяльності, доведення недоведеної теореми тощо. Штучно створений механізм на даному етапі свого розвитку слідує лише закладеній людиною програмі і зовсім не здатний створювати алгоритми з нуля та здійснювати раціональний, мотивований вибір в умовах нестачі інформації. ШІ та роботи, на відміну від людини, не наділені важливими складовими людської індивідуальності, такими як свідомість, особисті почуття та інтереси, свобода волі тощо. Нездатність ШІ самостійно мислити заперечує передчасне та необгрунтоване, на нашу думку, можливе сприйняття ШІ та робота як суб'єкта цивільних правовідносин, а отже, і неможливість покладання на них відповідальності за спричинену шкоду. Адже в той час, коли людина на свій розсуд порушує встановлені правила, штучно створений механізм слідує лише закладеній виробником програмі та, відповідно, не має свободи вибору та свободи волі, що вказує на його недієздатність та неможливість нести відповідальність за свої дії.

Сьогодні, на етапі сприйняття ШІ як об'єкта правовідносин заходи відповідальності повинні застосовуватися до осіб, які надали таким технологіям дозвіл на вчинення певних дій. ШІ може завдати шкоди іншій особі через збій в програмі, несправність приладу, недоліки програмного коду, відповідальність за яку повинен нести виробник такої технології, а не ШІ особисто. Власники, які можуть розширити чи звузити коло повноважень ШІ також можуть нести відповідальність у разі доведення їх вини. Така думка знаходить своє нормативне закріплення. Так, у Резолюції Європейського Парламенту 2015/2103 2017 р. наголошується, що: «...згідно із чинною правовою базою, роботи не можуть бути притягненими до відповідальності за дії, що спричинили шкоду третім сторонам» (п. ad) та, що «на цьому етапі відповідальність повинна покладатися на людину» (п. 56) [4].

На сьогоднішній день не існує судового прецеденту щодо притягнення до відповідальності ШІ за дії, що спричинили шкоду третім особам. У справах, в яких фігурують механізми з використанням ШІ, відповідальність за спричинену шкоду несе виробник або власник, а дані технології виступають лише інструментом здійснення таких неправомірних дій, а отже, об'єктом правових відносин.

Так, незважаючи на те, що ШІ фактично може створити твір, який відповідає вимогам, що висуваються до винаходів чи витворів мистецтва, питання можливості визнання за ним авторського права є передчасним. Адже такі механізми не здатні його реалізовувати – наприклад, відмовитись чи заборонити його використання на свій розсуд, а, отже, є неможливим визнання ШІ суб'єктом, якому будуть належати майнові права на такий твір. Прикладом може слугувати справа *People v. Wakefield*, у якій заявником щодо порушених прав виступав саме розробник програмного забезпечення ШІ, а не «складний і високоавтоматизований механізм».

Проте, в майбутньому, внаслідок здатності до саморозвитку, рішення ШІ можна буде розглядати як акт поведінки людини, а відповідно – він зможе бути наділений правосуб'єктністю, що згодом стане важливим викликом для правотворців. Так, у справі *Aerotek, Inc. проти Бойда* суд Сполучених Штатів Америки чітко визнав, що в недалекому майбутньому судам, можливо, доведеться визначити, чи призвело машинне навчання та ШІ до того, що програмне забезпечення змінювалося саме по собі, незалежно від людини.

Європейський Парламент у резолюції окреслює правовий статус роботів, в якому запропонував встановити суб'єктність технологій з використанням ШІ під назвою «електронна особа». Розуміючи загрозу втрати контролю з боку людини над ШІ, вважаємо недоцільним наділення роботизованої техніки такою ж правосуб'єктністю, якою наділена людина. Адже в майбутньому, у разі наявності свідомості у ШІ та визнання його повністю рівним суб'єктом

суспільних відносин зникне можливість контролю людини над технікою, що здатна значно перевищити людський інтелект [7].

Надзвичайно важливо, щоб вже на даному етапі розвитку технологій рівень автономії ШІ зважено контролювався людиною за допомогою законодавчих та етичних норм. Так, міжнародні організації у своїх нормативно-правових актах намагаються виокремити основні етичні принципи використання ШІ, включаючи документи Інституту інженерів з електротехніки та електроніки (ІЕЕЕ), Комісії з питань ефективності правосуддя (СЕРЕJ) Ради Європи Європейського Союзу тощо. До таких основних принципів відносять повагу до основних прав людини, конфіденційність, недискримінація, прозорість та, вважаємо одним із найважливіших – використання ШІ лише під керуванням людини, що означає можливість без труднощів відхилитись від результату алгоритму.

Розуміючи те, що ШІ внаслідок закономірного процесу еволюції людства буде розвиватися, надзвичайно важливим є визнання та дотримання стратегії майбутнього співіснування людини та технологій, згідно з якою створена первісна гранична умова, за якою ШІ буде лише помічником та інструментом в руках людини, а отже, об'єктом суспільних відносин. Лише у такому випадку технології з використанням ШІ зможуть позитивно впливати на усі сфери суспільного життя.

